

БУНТОВНИКЪ

МЪСЕЧНО ИЛЮСТРИРАНО СЪ ВОЙВОДСКИ (ВЪСТАНИЧЕСКИ)
ПОРТРЕТИ СПИСАНИЕ.

Редакторъ : П. Стойковъ.

Годишенъ абонаментъ 3 лв. въ прѣдплата.

† Зимбилъ Войвода

София

Печатница на Гавазовъ & Чомоневъ

1903.

БУНТОВНИКЪ

МЪСЕЧНО ИЛЮСТРИРАНО СЪ ВОЙВОДСКИ (ВЪСТАНИЧЕСКИ)
ПОРТРЕТИ СПИСАНИЕ.

Редакторъ : П. Стойковъ.

Годишенъ абонаментъ 3 лв. въ прѣдплата.

Съ д ѣ р ж а н и е :

1. Портрета и биографията на войводата Васе пехливана,
2. Защитна рѣчь на П. Стойковъ прѣдъ Соф. Окр. Сждъ, противъ султанъ Хамида,
3. Портрета и биографията на Зимбилъ войвода,
4. Хаджи Димо сабира магзари за бълг. училища,
5. Зимбилевъ Димитръ избѣгва отъ затвора и убийството му,
6. Зимбилевото семейство умира въ Канли куле,
7. Убийството на Хаджи Исуфъ,
8. Портрета и биографията на Стойо-войвода,
9. Битката въ гр. Зеляхово,
10. Войводитѣ : Кукуто и Милю ранени,
11. Четата гори гръцкитѣ книги въ Броди,
12. Стихотворение Тодоръ Саевъ, биографията му и портретатъ му,
13. Картина : какъ истезаватъ Станчо Баличевъ и какъ е вързанъ за опашката на коня муфтийски,
14. Картина клането въ с. Баница,
15. Стихотворение : на оржие,
16. Стихотворение : бунтовникъ.

С о ф и я

Печатница на Гавазовъ & Чомоневъ

1903.

Васе Пехливана, отъ с. Будинарци, (Малешевско) 32 годишенъ, виждаме най-напрѣдъ като безстрашенъ куриеръ въ четата на Мутафова въ 95 година. Сподвижникъ въ всичкитѣ подвизи на тия юнаци. Слѣдъ възстанието той влиза въ четата на Васе Шуперлията, съ която броди Малешевско до 1900 г. Априлий м-ць, къмъ което врѣме въ сражението при Вѣтрень слѣдъ едно героично съпротивление, гдѣто войводата пада убитъ, той взима началството на четата до наши дни.

Смѣлъ водачъ на четата, той до миналата година работи съ най-голѣмо постоянство въ родния си край. Измаменъ чрѣзъ апокрифно писмо съ подписъ Дървинговъ отъ Ковачевъ, той пристига при Владигирово, гдѣто слѣдъ краткъ разговоръ бива застрѣлянъ отъ братски куршумъ.

Раненъ тежко, той се опѣтва за България, гдѣто прѣлежава боленъ 6 м-ца и по тоя начинъ се лишава отъ своето искрени желание да вземе участие въ възстанието, което той въ своитѣ мѣста съ ентузиазмъ приготвяваше.

Защитна рѣчь.

НА

Петръ Стойковъ.

(Прѣдъ Соф. Окр. Сждъ противъ султанъ Хамидъ).

Г-да Сждии!

Комисаря на султанъ Абдулъ Хамидъ II-ий е заставилъ прокорореския надзоръ при Софийскій Окржженъ Сждъ да ме исправи въ подсѣдимата скамейка тукъ прѣдъ Васъ, за да иска моето наказание по чл. 236-ий п. 1 отъ наказателния законъ, за гдѣто чрѣзъ прокламираната отъ менъ истина съмъ билъ нарушилъ закона, за гдѣто съмъ нарѣкалъ султана: кръвникъ, злодѣй, убиецъ, джалатинъ, разбойникъ и жаденъ за християнска кръвъ.

Г-да Сждии!

Отъ обвинителния актъ се вижда, че прокорореския надзоръ е заставенъ да ме обвини въ нанисание на нѣкакви си обидни думи на кървожадния султанъ. Прокорореския надзоръ, г-да Сждии, иска да ме накаже, за гдѣто въ името на истинността, въ името на правдата и въ името на чловѣщината съмъ се осмѣлилъ въ издаденитѣ ми брошури да искажа неговитѣ зли и скандалиозни дѣла въобщо каквито си сж.

Да, г-да Сждии, всичкитѣ избрани обидни думи въ моитѣ брошури и прѣнесени въ обвинителния актъ, спорѣдъ прокорореския надзоръ, жестоко оскърбявали цариградския сатрапъ и нарушавали закона, та за това иска моето наказание.

Г-да Сждии!

Азъ се признавамъ за нанисателъ обидни думи на султана, но не на ноговата личностъ, а на неговитѣ зли, мрѣени и скандалиозни дѣла. Да, г-да Сждии, азъ считамъ султана като единъ баща на ноговата покорна рая, но неговитѣ дѣла

като не сж бащински, а сж злодѣйски, то тогава какъвъ би трѣбвало да се нарече? Именно за туй азъ смѣло съмъ го нарекалъ и го наричамъ: кръвникъ, убиецъ, палачъ, злодѣй и пр. Даже не само азъ го наричамъ такъвъ, но още и самитѣ турци.

Спорѣдъ неговитѣ зли дѣла, извършени отъ неговата властъ, какъвъ би трѣбвало да се нарече? Дали трѣбва да го наречемъ нѣкакъвъ благодѣтеленъ нашъ баща? Не, г-да Сѣдии, за такъвъ може да го нарече само нѣкой неговъ шпионинъ или нѣкой безсѣвѣстенъ челоуѣкъ, който за богатство и подараци съвѣстѣта си продава, а не и който е родолюбецъ, искренъ къмъ отечеството си и народността си.

Г-да Сѣдии!

Ако бихме нарѣкли султана благодѣтеленъ нашъ баща, то съ тѣзи думи ние бѣхме исказали една голѣма лъжа, защото цѣла хуманна Европа и цѣлъ свѣтъ знае неговитѣ позорни, мръсни и злодѣйски дѣла. Питамъ Ви, г-да сѣдии, единъ такъвъ злодѣйски баща, какъвто е султана на неговата рая, какъвъ би трѣбвало да се нарече?

Не съмъ нанесълъ обиднитѣ си думи на султанъ Абдулъ Хамидъ II-ий, понеже и другъ султанъ, ако да бѣше на неговото мѣсто съ сжщитѣ негови кръвнички дѣла, пакъ бихъ го нарекалъ такъвъ, какъвто си е; ако съмъ престъжникъ, осждете ме азъ не съмъ противъ наказанието на престъжниците, защото не ще съмнѣние, че всѣкое прѣстѣпление има своето наказание. Но да видимъ да ли съмъ виновенъ, за гдѣто съмъ казалъ на убица — убиецъ, на кървожадания — кървожаденъ, на злодѣя — злодѣй? Ето въпроситѣ, надъ които трѣбвало да се поразмисли този, който ме е докаралъ и вкаралъ тукъ въ подеждимата скамейка. Той би трѣбвало прѣдварително да поразсѣди малко по-сериозно да ли съмъ виновенъ, или не, т. е. да ли може да ме осжди правосѣдието или не?

Обаче, за да бѣда оправданъ, то непременно трѣбва да Ви докажа, че оскърбителнитѣ ми думи, разхвърлени въ скромнитѣ ми брошури сж прикачени на лице, което напълно заслужава да ги носи. За да ви докажа, че е тѣй, както го пиша и говоря, естествено е, че трѣбва да ви наведе

факти, съ които да ви увѣря. Но друга мисълъ ме трѣвожи: че излишно е да ви навѣждамъ факти, защото мисля, че не сте забравили какъ вашитѣ родители, братя, сестри, роднини и приятели не отдавна, а прѣди двадесетъ години бѣха ограбвани, убивани, обезчестявани и различно изтезавани отъ варварския султанъ. И още мисля, че вий не сте забравили Баташкото, Перущишкото, Старо-Загорското, Панагюрското и другитѣ кланета, които ставаха прѣди двадесетъ години надъ цѣлия Български народъ.

Г-да Сждии!

Какъ да не наречемъ султана убиецъ, кръвникъ, джалатинъ и пр., когато виждамъ, какъ нещастния българинъ угнива по извѣстнитѣ на всѣкому Диярбекирски, Арагомански и Халепски турски, тъмни и влажни зандани за нищо и никакво? И какъ да глѣдамъ тѣзи беззакония, които се вършатъ въ Турската Империя?

Не само ние не можемъ да ги търпимъ, но и самата разумна турска интелегенция не може да понесе тѣзи беззакония. Да, господа сждии, вий знаете младо-турската партия какво иска и за какво се бори; вий знаете, че не отдавна младо-турскитѣ революционери въ Франция нарекли султанъ Абдулъ Хамида звѣрь, кървопиецъ и пр. но францускитѣ сждилища осждиха великитѣ прѣстжници само по на *петъ лева* глоба, и то защото сж тѣ сами турци. Когато самитѣ турци го наричатъ такъвъ, какво остава на насъ дето гниемъ петъ стотини години подъ турското тежко и несносно иго?

За това не само, че не е прѣстжпление за гдѣто съмъ го нарѣкалъ въ брошуритѣ си великъ злодѣй, кървопиецъ и пр., но трѣбва да знаете още, че врагъ е черанъ и синъ невѣранъ на отечеството си онзи който бисе усмѣлилъ да каже нѣщо добро за султана. Когато всѣкой знае, че отъ нѣколко турски области, а именно Армения, Критъ и Македония, които прѣдставляваха единъ видъ райски градини, окичени съ разни най-прѣлестни цвѣтя, а днеска, по заповѣдь на царствующий султанъ, сж обърнати на велики пустини, прѣпълнени съ човѣшки черепи и кости и облѣни съ невинни християнски кърви; тогава прѣстжпление ли би било, ако за тѣзи злодѣяния се нарѣче съ най-правитѣ и подходящи за него имена?

Всѣкой единъ, който ограбва, убива, обезчестява, мъчи, изтезава и всѣкаквъ видъ беззакония прави, може да се нарече за таквъ.

Но може да се каже, че самъ, неговата личностъ, не е извършвалъ никое отъ горѣ-поменатитѣ безобразия. Азъ на това ще отговоря, че когато дружината на единъ кумандующъ побѣди, казва се, че едикой си полководецъ побѣдилъ, макаръ той и да не се е излагалъ тѣй срѣщу куршумитѣ, както проститѣ войници. Тѣй е и въ дадения случай съ царствующий кървожаденъ султанъ. Тѣзъ е една голѣма истина, за гдѣто съмъ го нарѣкълъ за таквъ, какъвто подобава. Да, господинъ прокороре, а пъкъ вий искате моето наказание, защото съмъ изказалъ една велика истина. За това ужасно и чудно ще бжде, ако се намѣри съдъ да осъди тогози, който се е осмѣлилъ да искаже истинскитѣ страдания на Българина отаткъ Родона и Рила планини. И то защо? За нищо. Защото съмъ нарѣкълъ султана: убиецъ, джелатинъ и пр., когато и слѣпитѣ сж видѣли мъжитѣ на нещастнитѣ християни въ Турция и глухитѣ сж чули тѣхнитѣ писъци и молби, които отправятъ къмъ насъ.

Считамъ за нужно да ви напомня, господа съдии, че Вий, ако осъждате македонскитѣ младежи несправедливо, защото сж нарекли султана убиецъ, злодѣй и пр., то Васъ ще ви съди потомството и цѣлий Български народъ. За това именно, защото е доказано, че султана е кървопиецъ.

Или пъкъ, ако се намѣри човѣкъ да докаже, че султана не е кървопиецъ, то тогава азъ ще приема най-гѣжкото наказание да ми наложите. Но, вѣрвамъ, че нѣма да се намѣри таквъ да казва на бѣлото черно, а на черното бѣло. За това именно азъ подържамъ, че султана е кървопиецъ и пр. За доказателство на това, азъ цитирамъ думитѣ на Великий Английски старецъ Гладстонъ, който е нарекълъ царствующий султанъ *Великъ злодѣй, убиецъ* и пр. Обаче, Английскитѣ съдилища защо не осъдиха г-на Гладстона!? Отъ тукъ се вижда, че султана дѣйствително е кървопиецъ.

Слѣдователно, азъ, като угнѣтенъ македонецъ, считамъ за нужно да употрѣбя слабитѣ си сили за по-скорошното нанисание смъртоносенъ ударъ на онова турско чудовище, което още въ прѣдемърната си агония притиска хиляди невинни

християнски хорица; по-скорошното му затриване и по-скорошното си извоюване на човѣшки правдини.

Господа Схдии, турските султани, които въ много вѣковното имъ владичество съ насилия и ужаси не сж правили нищо, абсолютно нищо, за прогреса и културата, на поданицитѣ си, а сж избили, искилали, избѣсили хладнокрѣвно толкова хиляди християни, за да задържатъ своето владичество. Та такивао султани да се защищаватъ, на такивао султани да се симпатизира, това е позоръ, господа схдии!

Затова азъ считамъ за нужно да Ви напомня, за когато си давате мнѣнието какво наказание да ми наложите за истината, която съмъ писалъ, да не забравите прѣди двадесетъ годишнитѣ обстоятелства, а да си припомните оная нахална епоха и оная грозна картина, която се прѣдставляваше надъ бащинитѣ Ви огнища. И да знаете, че такава нахална епоха, такава ужасна и грозна картина прѣдставлява днеска нашата мила родина (Македония.)

Още считамъ за нужно да Ви обясна, защо именно съмъ се публично изразилъ съ моятъ слабъ гласъ и съмъ изказалъ неоспоримата истина спрямо султана, че той е: крѣвониецъ, дивакъ, злодѣй и пр.

Дългътъ къмъ отечеството ми ме накара да заема тѣзи длъжностъ по причина, че историята ни много добрѣ учи, че ако би нѣмало прѣди 25 години младежи, които да сж говорили, писвали и проповѣдвали по между простолюднето, България още щеше да пжшка съ ямата на тѣжкото робство. тѣй, както пжшка днеска нашата мила родина (Македония). А пъкъ тукъ на вашитѣ столове щѣха още да сѣдатъ турски кадии, а пъкъ Вий щѣхте да се скитате не мили, не драги, голи и боси по чуждитѣ земи, тѣй както се скитае днеска ний. Пъкъ, като Ви срѣщнеше нѣкой, макаръ келавъ турчинъ, макаръ съ три влакна пискюль на фесътъ, Вий щѣхте да се плашите отъ него и щѣхте да жертвувате най-милото си, само и само да Ви не земе душата. За това именно, господа схдии, азъ съ написаната ми истина напомнямъ Ви за прѣди двадесетъ годишната грозна картина, която прѣдставляваше България, да ви бжде извѣстно, че сжщата картина прѣдставлява днеска Македония. Не се признавамъ за виновенъ, защото

виждате, че е една голѣма истина писаното ми въ брошуритѣ ми, а за виновенъ ще се признае тогава, когато иде султана да оближе кръвѣта по Армения, Критъ и Македония.

Господа сждии!

Азъ считамъ за излишно да ви навеждамъ доказателства, понеже е доказано и знае цѣль свѣтъ звѣрствата на султанъ Хамида, за това само ще ви напомня за не прѣди много врѣменната нѣмска иллюстрация. „Интересанте блетенъ,“ въ която Вий сте виждали какъ висѣше свѣщенникътъ *Мувтийски* отъ Шипъ и какъ е билъ гоненъ отъ Кочени до Винаца, като е билъ вързанъ за опашката на коня. Даже и когато е пристигналъ въ Винаца, изтезаванъ е билъ до смъртъ. Тѣй сѣщо сте видяли и учителътъ *Станчо Балчовъ* какъ висѣше съ главата на долу и какъ му ровѣха съ жежени желѣза въ устата.

За това ужасно зрѣлище разказватъ лица очевидци, г-да сждии; не може да не вѣрвате на това, понеже сте го виждали и въ подадения отъ Българското правителство мемоаръ на Високата порта относително кланетата, които се вършѣтъ надъ Българското население.

Въ заключение азъ има да кажа слѣдующето:

Неискамъ милость, а искамъ правосудие. Ако ме намирате за прѣстъпникъ, осждете ме, ако ли не, оправдайте ме.

Но както и да ме осждите, пакъ ще ми бѣде леко, понеже въ Вашия законъ спорѣдъ членъ 236-ий п. 1 отъ наказателния законъ не прѣдвижда повече отъ двѣ години затворъ и петъ хиляди лева глоба, когато азъ съмъ осжденъ поради македонската революция на смъртъ.

А пѣкъ колкото за петътяхъ хиляди лева, ще ги платя на султана. Напослѣдъкъ има да кажа, г-да сждии, слѣдующето: Всичкото написано въ брошуритѣ ми е истина, и всѣкога ще подържамъ слѣдующиятъ си гласъ:

„Смъртъ на враговетѣ“ !!

Да живѣе свѣщенната Македонска революция и този, който я подържа.

Друго нѣма какво да кажа, сѣга сждете Вие!

12 Юний 1898 год.

Петръ Стойковъ.

(Ето горе-казаната немска илюстрация).

Съ горната рѣчь се защитавахме въ Соф. Окр. Сждъ на 12 Юнѣ 1898 година по углавното дѣло, заведено отъ Соф. Окр. Сждъ по поводъ вербалната нота на Софийското Турско Комисарство № 490, испратена на 10 Януарий 1898 год. на Министерството на Външнитѣ работи и Исповѣданията, въ която пише: „Да се накаже автора на испратената ми брошура П. Стойковъ за гдѣто си е позволилъ да оскърбява священата особа на Н. И. В. Султана и да подстрѣква къмъ бунтуване Македонцитѣ, а особено пограничното население на Империята. Така сжщо да се осхди на изгоряване тази неприлична публикация“.

Сждътъ произнесе слѣдниятъ вердиктъ: „П. Стойковъ го признава сждътъ за виновенъ за това го осхжда на 24 часа тъмниченъ затворъ и 5 лева глоба“.

Тѣзи рѣчь я печатихме прѣвъ 1898 год. въ една особена брошура *подъ горното* заглавие и се распространи още тогава, затова несме можали да удовлетворимъ тѣзи г-да, които искаха да имъ я доставимъ. Сега обаче по желанието на г-да абонатитѣ на списанието: „Бунтовникъ“ я помѣстваме тукъ.

† Зимбилъ Войвода.

По срѣдъ онъзи епоха тъмна, когато всичко българско дълбоко спеше, слѣдствие на това, че Патриаршията бѣ при-топила почти всичко българско и отъ него исковала паликарета, тукъ тамъ само блесноваше по нѣкоя българска свѣтулка, отъ които бѣ една и извѣстниятъ влиятеленъ тогава българинъ отъ *Горно-Бради*: *Хаджи Димо*, който прѣзъ 1868—70 години сновеше по околнитъ села и съ авторитетътъ си събра магзаритъ отъ селата за отваряне на български училища. По понеже по това врѣме турскитъ власти услужаха на гръцкитъ владци; слѣдователно по тѣхно желание веѣкой българинъ, който откажеше да плаща данъкъ на владиката и поискаше Екзархия или българско училище, властѣта го пращаше на заточение подъ прѣдлогъ, че билъ бунтовникъ.

Българина понеже не можеше да се бори съ тѣзи двама негови съюзени врагове, турци и гърци, затова трѣбваше самъ да си създаде една сила въоръжена, каквато бѣ турската въ рѣцѣтъ на гърцкитѣ владици и да се отрве отъ огнѣтителитѣ си.

Такава сила намѣри въ лицето на хайдушкитѣ чети и затова числото имъ трѣбваше да се увеличи.

Главатаря на туку щомъ истърсилата се отъ зародиша българска пропаганда Хаджи Димо, образова една чета подъ войводството на зетѣтъ си. *Георги Зимбиля*, съ чиято помощъ българина да води борба съ огнѣтителитѣ си гърци, които бѣха потѣпкали правата му.

Кой е Хаджи Димко и какво е направилъ; каква е ползата отъ хайдушкитѣ чети; отъ кои човѣци сж образувани тѣ; кои сж войводитѣ имъ, отъ кадѣ сж и кои какви подвизи иматъ ще ви раскажа въ *следующитѣ книжки на сп. Бунтовникъ. Тамъ ще видите по нѣколко лика и биографии отъ забравянитѣ герои и по нѣколко отъ съвременнитѣ*, тукъ ще ви раскажа за Зимбилъ войвода.

Този герой е роденъ въ 1847 г. въ Горно-Броди (Сърско) между всичкитѣ братя зимбилеви и самъ той бѣ ковачъ. Прѣзъ 1879 г., когато се върна Куку-войвода отъ Кренското въстание по серско за първъ пѣтъ излезна съ чета състояща отъ долнитѣ му другари: К. Дабижуровъ, Д. Радевъ, Ат. Павлевъ, Петко Смиленовъ, Петръ Перуховъ и Гюрата всички отъ Броди. Прѣзъ 1880 година 10 чети съединени въ едно подъ неговата главна команда слѣдъ Великденъ въ петѣкътъ съ 67 души влѣзнаха въ Броди, съ цѣлъ да убиятъ искусвено създаденитѣ гърци въ Броди, които бѣха станали заклетии врагове на всичко българско.

Гъркоманитѣ узнали по-рано това, за това и избѣгали. Така щото този планъ се осуети. Затова само изгряха гърцкитѣ, черковни книги и отмѣстиха на гърцкия даскалъ, който по рано бѣ чепкалъ читѣ на иконата Св. Кирилъ и Методий, като самъ войводата строши на двѣ иконата отъ главата на даскала въ знакъ на наказание и заминаха по гората. Слѣдъ това Сърската власть назначи една шайка подъ прѣдводителството на Хаджи-Исуфъ който намѣри за добрѣ да арестува цѣлото му семѣйство, като мислѣше, че съ това ще го заста-

Кренското

ви да се прѣдаде на властѣта, затова въ самото Броди аристува жена му, баща му, майка му братята му Димитръ, Маринъ и малолѣтния Кръсто, сестритѣ му Иванка и Калина и малолѣтното му момиче. Отъ които голѣмия братъ Димитръ, (на когото ликътъ ще видите въ III-та книжка) въ една тъмна вечеръ, когато слънцето се бѣ скрило прѣди половина часъ въ тъмносиниятъ небесенъ хоризонтъ, а мѣсечинката се готвеше осмихната и обиколена отъ холяди налепени по небето ясни звѣздици, като грациозна дѣвица окръжена отъ отборъ, Левенъ юнаци да кажа на вселената: „добъръ-вечеръ“; когато боризанитѣ подъ командата на боризанъ-чауша свиреха съ боритѣ и подканяха право-вѣрнитѣ да се молятъ на аллаха и да слово-словятъ сѣнката на Мухамеда, а войницитѣ коленичиха и отправаха горѣщи молитви къмъ пророка за да ги приеме въ рай да ядѣтъ пилавъ и да имъ служатъ прилични явурки, тѣй леко и не осетно се възбра и покачи на три мѣтра високия зидъ, прѣметна се на улицата и тичешката пакъ не осетно влезна въ доматъ си, гдѣто вече аскеръ квартируваше, а покшнината бѣ разграбяна отъ самия аскеръ: зема си пушката отъ гдѣто бѣ скрита отъ самиятъ него прѣди да бѣ аристуванъ, когато къщата имъ не бе казарма и избѣга по горитѣ при четата, а другитѣ аристанти закараха въ Сърския затворъ и отъ тамъ въ Солунъ, въ „Канли Куле“, гдѣто се и поминаха: баща му, майка му, Иванка сестра му и малолетното му момиче, а жена му, сестра му Калина и братята му Маринъ и Кръсто слѣдъ като лѣжаха 4 мѣсеца прѣдварителенъ арестъ всички ги освободиха съ исклучение на Маринъ, който лежа 3 години зарадъ брата си въ Солунъ.

Зетъ му Велика Китиновъ, който бѣ отишелъ съ конетѣ да земе останалитѣ живи при нигрита въ Струма се удави като падналъ коня съ него на едно, а жена му и сестра му Калина и братя му се върнаха.

Въ единъ протѣтенъ, недѣленъ день прѣди да пусне черква Хаджи Исуфъ въ черквата обърна се къмъ селѣнитѣ съ думитѣ: „единъ пѣтъ съ очи да видя Зимбиля не щѣ повече“ каза черкезина, като искаше да кажа съ това, че щомъ го види, ще го лови живъ. Но не слѣдъ дълго врѣме, а слѣдъ единъ мѣсець една сутринъ слънцето топлеше земята, въ ку-

шаритѣ агънцетата играяха весело, а овцитѣ пасяха и блѣха на около, които на вѣрно тжжеха защото сж отдалечени отъ майчина любовь, защото рожбитѣ имъ бѣха затворени въ кушаритѣ, отъ които нѣкой наскоро щѣха закарать на касаницата т. е. по това врѣме на Велики петѣкъ когато часовника въ Горно-Броди удари два по турски, Хаджи-Исуфъ, който идеше съ свитата си (конница) отъ с. „Кара-Кйой“ и отиваше за с. „Кърчово“ да гори и тамъ селенитѣ, както ги гореше по другитѣ села: престигна на моста между селата Кърчово и Кара-Кйой, гдѣто го чакане на пусия Зимбиля. Щомъ влѣзнаха черкезитѣ въ посиитѣ изгърмя залпъ отъ четата отъ който нѣколцина черкези паднаха отъ конетѣ като озрѣли круши, а другитѣ инстинктивно слезнаха отъ конетѣ си и се скриха по каменетѣ, които ги има въ изобилие тамъ и почнаха сражението, а конетѣ се разбѣгаха на разни посоки.

Това сражение продължава чакъ до вечерьта, защото каменистото мѣсто помагаше както на еднитѣ, така и на другитѣ; но до вечерьта черкезитѣ бѣха почти всички убити съ исключение на страшния и юначния Хаджи Исуфъ, който цѣль денъ насърдаваше юнацитѣ си, а същеврѣменно и съ чудесната си ловкостъ се пазяше отъ куршумитѣ. Понеже наскоро щеше настѣпи мракътъ и щеше имъ избѣга, Димитръ Радевъ отъ Броди (помощника на Зимбиля) съ рискъ на живота си се хвърли като тигъръгъ възъ него живъ да го лови или съ ятагана да го съсѣче на мѣсто. Но до гдѣто го пристигне, Хаджи-Исуфъ изгърмя въ него и го удари въ патронташа: запалиха се патронитѣ и дрѣхитѣ му, отъ който за малко и той щеше се запали и изгори живъ. Отъ този двобой Радевъ излѣзна съ единадесетъ куршумови рани и съ две отъ ножъ по прѣститѣ полученъ отъ Хаджи-Исуфъ.

Той не обръщаше внимание на, това че ще изгори живъ, защото взаимно се кълвяха съ ножоветѣ. Другаритѣ му като видяха това рѣдко геройство въ Радя притѣкоха му се на помощъ и съсѣкоха юнашния бабаитинъ въ сжщата скала, въ която бѣ скритъ и стрелеше. Въ това сражение паднаха убити отъ четата: Димитръ Буновъ отъ с. Балдово и Илия отъ „исирлика“. Слѣдъ това прѣзъ лѣтото направи още нѣколко битки съ турцитѣ и на есенъта се завърна въ България.

Прѣзъ 1883 година щомъ се пукма пролѣтъта той съ брата си Димитръ съ чета се отзоваха по сжщитѣ мѣста, гдѣто въ надвечерието на Енюв-день, т. е. на 23 юнї с. г. ненадѣйно ги загащи аскеря въ мѣстността: „кривидолъ“ единъ часъ до родното му село.

Всички избѣгаха по гората само братъ му Димитръ съ единъ другаръ останаха на мѣстото и се сражаваха съ многобройната потеря състояща отъ аскеръ, башибозуци и българи отъ околнитѣ села, които ги караше аскеря за да ги тика прѣдъ тѣхъ, да му служатъ за позиция.

Сражението почна въ два часа сутринъта по турски. Въ четири часа падна Димитровиятъ другаръ убитъ, а Димитръ самъ продължава прѣстрѣлката до вечеръта.

Въ 11^{1/2} часътъ, когато птичкитѣ се бѣха прибрали въ гнѣздата си, а щурцитѣ почваха да пѣятъ ноцнитѣ си пѣсни; блѣщункитѣ лѣтяха по-въздуха и блѣсноваха отъ врѣме, на врѣме, съ което блѣсноване извѣстѣяваха, че черната нощъ на ближава, бинбашията като видя, че ноща наближава, а страшния комита е живъ, той подъ влиянието на срамътъ като видя наоколо си до 150 души отъ потерата, турци и българи убити и ранени и отъ страхъ да не избѣга при настѣпването на тъмнината, обърна се да кряци къмъ аскеря съ думитѣ: „харамъ олсунъ падишахъ нунъ екмен, ки йорсунусъ бѣ кюпеклеръ;!! ташленъ вурунузъ“!! (Харамъ да ви бжде царския хлѣбъ що ядете бѣ кучета!!; съ камъне удрете!!) Спуска се потерата на атака къмъ него, но той ги повърна назадъ съ куршумитѣ, които отправяше мартината му къмъ тѣхъ. Тукъ му прочупиха главата съ камикъ. По това врѣме понеже бѣ зашеметенъ отъ удара; единъ приличенъ и доста симпатиченъ баш-чаушъ отъ заде му се приближи и го удари съ куршумъ въ гърбътъ. Той още живъ обърна се неосетно, шибна му единъ куршумъ въ гърдитѣ, прифърли се убиецътъ му. Сжщата минута истегна се Зимбиля потрѣпера три пхти и издъхна на мѣсто. А башчауша лѣжеше малко на страна отъ него тѣжко раненъ. Бинбашията като видя Зимбиля прострѣнъ на земята мъртавъ, обърна се къмъ башчауша, който бѣ вече въ агония и навѣрно за да го съживи извика: „Зимбилъ гитти“ (Зимбилъ отиде), а башчауша отговори съ прѣдсмъртнитѣ си думи: „Зимбилъ гитти, бенда

гиттъмъ, дюня да гитсънъ“ (Зимбилъ отиде и азъ отидохъ и святътъ да отиде затвори си очитъ растѣгна се и издѣгна.

Отрѣзаха главитѣ на двамата страшни комити, натикнаха ги на два кола: земаха ги двама войници и потѣглиха най-напрѣдъ за Броди. Прѣдъ тѣхъ единъ войникъ, удреше немилостиво и радостно тъпане безъ да обръща внимание на това, че повечето отъ другаритѣ му сж убити на това полесражение, а другитѣ войници вървяха подъ тактъ на чело съ своя командиръ, който гордо, гордо се кършеше на червеното си конче, което радостно и гордо прѣплиташе краката си подъ него, като че ли осѣщаше, че господарятъ му плува въ бездната на радостта и вѣселбата, безъ да обръща внимание на многото жертви, които паднаха убити и ранени на полесражението. Щомъ паднаха тѣзи двама героя дружината замина въ България, а войводата остана самъ да отмъщава за брата си.

На утринта на Енювъ-день, т. е. на 24 Юний главитѣ висяха на пазаря на единъ клонъ отъ расклония яворъ, а противникътъ имъ поплъ Иванъ туряше цигари въ устата на отрѣзанитѣ глави въ знакъ на подигравка, за която му подигравка братътъ на подиграваната глава, т. е. Георги Зимбиля, слѣдъ 15 дни отъ това уби му дѣцата на нивата когато жънеха: двѣ моми, една снаха, едно момче и едно момченце на Хрисинъ Кръсто, което навѣрно е считалъ за попово.

Въ случая той извърши единъ актъ осждителенъ, но до негдѣ и оправдателенъ.

Слѣдъ това лови Зуевъ Вангеля отъ Броди, зема му 30 лири глоба защото баща му, който прѣди да ги ударятъ билъ въ потерата и вървялъ съ Бродския падаринъ Д. Радевъ *) по гората, намѣрили ги и ги прѣдали на аскеря. Сжщиятъ мигъ когато викали аскеря Радевъ е билъ раненъ отъ Зимбиля въ ржката, а Зуевъ е избѣгалъ не наказанъ, затова зема отъ синъ му 30 лири глоба въ знакъ на наказания и трѣгна за България.

Пжтувайки за България като го узнали Пиринскитѣ власи, че е самъ убили го съ измама.

По такъвъ начинъ той свърши живота си.

*) Този Радевъ не е помощника на Зимбиля, а е съвсемъ другъ.

Относително полезни ли сж били тѣзи чети на населѣнието другъ пхть ще говоримъ, сега питамъ азъ тѣзи г-да, които имъ отказватъ патриотизма и ги наричатъ „харамии“.

Кой е каралъ тѣзи харамии да горятъ грѣцкитѣ черковни книги по черквитѣ и кое ги е карало съ иконата св. Кирилъ и Методий да тропатъ главата на грѣцкия даскалъ, който ченкалъ очитѣ на българскитѣ просвѣтители?

П. Стойковъ.

† **Костовъ Стою войвода.**

Единъ отъ много заслужилитѣ на македонското черковно училищно и политическо дѣло дѣецъ бѣ и покойния Стою войвода.

Той е роденъ въ 1858 г. въ с. Скрижовъ (Сърско) отъ бѣдни родители българи. Покойния още на 20 годишната си възраст съзна своето човѣшко достоинство и тѣжко почувствува робското си положение подъ немилостивитѣ турски тирани, които сж ненаситни на човѣшки кърви. Слѣдствие на това той още тогава запрѣтна рѣцѣтъ си и почна да опитва своитѣ юнашки сили, съ които трѣбваше да се бори за напредъ съ онѣзи врагове, които тълчетъ народното право.

Прѣзъ 1877 год. първъ пѣтъ излезна като хайдутинъ съ Куку-войвода да отмастява на свирепите турци и ходиха въ Кресненското вастание, гдѣто се стражаваше юнашки съ турскитѣ отрѣди. А слѣдъ потушаването на това вастание върна се назадъ къмъ Боздаа пакъ съ Куку войвода. Той зимаше живо участие както въ всичкитѣ битки съ турцитѣ, въ това въстание така и при влизането имъ въ градоветѣ: *Спръ* и *Зеляхово*.

Отъ тогава Стою войвода остана цѣлокупно влюбенъ и придаденъ въ македонското дѣло. Прѣзъ 1880 год. на 13-ий януар. влезнаха въ гр. „Съръ“, но потерата ги прѣсрѣщна на край града въ мѣстността: „Катаканосъ“, гдѣто се и удариха съ аскеря. Слѣдъ свършването на тѣзи битка оттѣглиха се къмъ „Боздаа“. Минаха около 11 дни, т. е. на 24 февруарий тѣхнитѣ буйни глави не можаха да мируватъ затова въ една приятна сутринъ тъкмо, когато слънцето се бѣ охилило къмъ работния народъ, отъ който нѣкой бѣ грабналъ копачъ и вървѣше на нивата си, другъ пъкъ земалъ брадвата, яхналъ на мулето си и върви на дърва, трети впрѣгналъ си чифта отива да оре, а турскитѣ бѣголари охотливо сърбаха „Сабахъ кавеси“ въ кафенето и тъкмо тогава когато бѣ стрѣлката на кадиева часовникъ на дванадесето по турски, страшнитѣ хайдути влезнаха въ гр. „Зеляхово“ На първо мѣсто освободиха затворницитѣ, второ запалиха съ гасъ околийското управление и сражението се почна, турцитѣ отъ прозорцитѣ на кѣщитѣ, а тѣ отъ улицитѣ по прозорцитѣ. Въ това сражение слѣдъ като раниха двамата войводи, *Кукуто* и *Милю* и убиха трима отъ четата именно: Атанасъ, Динката отъ с. Кърлуково (Драмско) и Апостоль отъ гр. Зеляхово, оттѣглиха се къмъ „Боздаа“. Гдѣто

скриха двамата ранени по пѣщеритѣ на лечене. *Тогава Стою и Кочо Муструка* станаха войводи цѣрвь пжтъ.

Стою насърдчаваше селянитѣ цѣли 15 год. учеше ги да ваставатъ, противъ мракобѣснитѣ тирани въ разни дрехи облечени. Неговата кръвь не се смръзна макаръ и да бѣше прѣслѣдванъ отъ рояци потери и шпиони; той не скръсти ржцѣтѣ си, а напротивъ единъ день, когато го овенчаваха испратени отъ правителството човѣци да се прѣдаде на мирно занятие: „царя билъ милостивъ и щѣлъ да му прости“ той истѣгли саблята си и каза: „азъ ще се боря съ турцитѣ та каквато сабля покажа“. Душата на този гореки царь се бѣ издигнала надъ позорното 500 годишно турско, черно робство, за това продължаваше хайдушкия си животъ до 1892 година по непроходимитѣ балкани зиме и лѣтя. Той бѣ стопанинъ на звѣрскитѣ пѣщери и приятель на гладътъ цѣли 15 години само и само да отмъсти за невинно пролѣтата кръвь въ: *Батакъ, Перушица* и пр. прѣзъ 1876 година и да отърве поробенитѣ си и онеправдани братя отъ турскитѣ ржцѣ. Той съ неговата храбрость и неострашимость доказа на святътъ, че въ жилитѣ на македонецътъ още се движи кръвьта на славнитѣ му прѣдѣди. Освѣнъ това той бѣше спасителъ и горѣщъ защитникъ на роба черанъ, гдѣто стѣгнаше кракътъ му, а схщеврѣменно и странило на сиромашкитѣ изѣдници, защото когато ловеше нѣкого отъ тѣхъ безъ да му се церимони пращаше при „аллаха“ да иска милость.

На свѣтли или умни четвъртъкъ 1880 година зема участие при изгоряването на гръцкитѣ черковни книги въ Г. Броци.

Прѣзъ 1885 година зема живо участие като войвода доброволецъ съ чета въ сѣрбеко-българската война, отъ която получи награда за храбрость.

Прѣзъ 1892 година се прибра въ Дубница, гдѣто до 1895 година бѣше единъ тихъ, скромень и честень Дубнишки гражданинъ.

Защо ли бѣше такъвъ? Нимà бѣше забравилъ мжкитѣ, на своитѣ братя? Нимà въ неговата душа бѣ огаснала жаждата за отмъщение? О! не!

Не затова, а защото по това време бѣ подозиранъ отъ българското правителство, което не можеше да види неговитѣ юнашки подвиги и неговитѣ пре-велики заслуги пренесени на милата ни родина, за които наградата му бѣ: „харамия“. Такъвъ го наричаха всички, които не можеха да надникнатъ въ геройската му душа и да видятъ високиятъ му идеалъ. Но ний които сме свидѣтели, че той е водилъ чета отъ избрани юнаци отъ 1877 година до 1892 година по Пиринъ-планина и „Боздаа“ и постоянно нападаше народнитѣ душмани, а па-зеше бѣдното население отъ турскитѣ золуми го наричаме: „филантропъ“.

Прѣзъ 1895 година, когато го повика отечеството ни, той се отзова и ходи да отмашава на Доспатскитѣ читащи за грабянитѣ отъ гърдитѣ на майката дѣца целенаци и набовани живи на колъ прѣзъ 1876 година въ Батакъ, Перущица, Панагурище и Стара-Загора и за изгорялитѣ живи 5000 майки и дѣца въ черквитѣ на казанитѣ села и градове и за днешнитѣ вършени отъ турцитѣ золуми въ македония, съ голѣмата нему повѣрена III Сѣрска дружина, която се сражава при Якуруда и Доспатъ съ турскитѣ войски и башибозуци. Неговата душа като не се задоволи само съ тия сражения изгоря и селото Доспатъ.

Прѣзъ 1896 година сабра дружина и замина за македония, съ която кръстосваше цѣло лѣто по Пиринъ и „Боздаа“, гдѣто слѣдъ нѣколко кървави сражения на 20 Августъ с. г. въ послѣдното сражение съ турцитѣ въ с. „Радоливосъ“ гдѣто бѣ отишълъ по специална мисия на шестъ часа расстояния отъ родното му село падна убитъ отъ турски куршумъ.

По такъвъ начинъ сложи буйната си глава прѣдъ олтаря на народната свобода и се присели въ вечността въ най цвѣтоущата си възраст, като остави жена и дъщеря на произвола.

Затова казваме: вѣчна имъ память на тавивато забравяни отъ историята борци.

П. Стойковъ.

† Тодоръ Саевъ.

Тодоръ Саевъ вечъ загина,
Умръ въвъ борбата;
Но духътъ му ще да търси
Вѣчно свободата! . . . .

Той водеше храбра чета
Низъ гори, орляци
И юнашки се биеше
С'върлитѣ читаци.

Неговата кръвъ горѣща
Ороси балкана,
Зарадъ това всѣкой пита:
Гдѣ е великана! . . . .

Той загина всички знаемъ
 Отъ свѣтътъ угасна;
 Но съсъ него не загина
 Звѣздата му ясна.

Тодоръ Саевъ падна мъртавъ
 Отъ турски куршуми
 При селото: „Цапарево“
 Съсъ слѣднитѣ думи:
 „Напрѣдъ братя не бойте се!
 Напрѣдъ въвъ борбата
 Слѣдъ многото жертви иде
 Сама свободата!“

* * *

За народа жертва стана,
 Той падна въвъ бой,
 За това му поклонъ правимъ
Катъ на всѣкъ герой.

София, 15 Априлий 1903 год.

П. Стойковъ.

Тодоръ Саевъ бѣ единъ отъ най-симпатичнитѣ въ македонската организация борець; той е роденъ въ с. Бѣлица (Разложко) на 15 Декемврий 1872 г. синъ на бѣдни родители, той е прѣкаралъ цѣлия си животъ въ борба, която създаде въ него твърда воля и желѣзенъ характеръ. Благодарение на грижитѣ на майка си и подържката на по-стария си братъ свещеникъ Константинъ Саевъ, той свършилъ III класното училище въ Банско и отъ тамъ постъпилъ въ Сѣрското училище. Тамъ не стоя много, защото зель участие въ бунта противъ грубо учителство за това бѣ и исключенъ отъ училището. Схщата година напусна училището и замина въ София, гдѣто постъпи въ гимназията и срѣдъ голѣми лишения достигна до V класъ.

Военното министерство обявява конкурсъ за нѣколко степендии по морската наука. Саевъ се яви на испита и спечели степендията. Свърши морското училище въ Триестъ и се върна въ България. Постъпи въ Софийското военно училище и из-

лиза отъ тамъ прѣзъ 1895 год. въ първъ офицерски чинъ (мичманъ).

Прѣзъ 1900 год., когато отечеството го повика, той се притече на неговия зовъ и ходи като мичманъ да кръстосва Македония, но бѣ заловенъ отъ турската полиция и раскарванъ подъ канвой отъ градъ на градъ, отъ село на село и слѣдъ като измете десетина задани съ гърбътъ си бѣ освободенъ по дипломатически рѣдъ и се завърна въ България, гдѣто захвърли мичманския мундиръ и стана най-прѣданъ ратникъ на освободителното дѣло. Въ тукашната организация бѣ единъ отъ най-неморимитѣ дѣйци.

Въ началото на 1902 година бѣ комитетски приставителъ въ Дубница, а прѣзъ май мѣсець замина съ чета и организира дѣсния брѣгъ на Струма, а прѣзъ есента поканенъ отъ вастаналитѣ селяни направи ужасни сражения при село Желѣзница, при Коматинецъ, при с. Тросково, при с. Падежъ въ което сражение се отличилъ Димитръ Нидѣлковъ (Черногорчето), за което отличие наградилъ Ниделкова съ тютюновата си кутия и го произвелъ за изводни. Сражава се и при с. Лешко, а слѣдъ това замина въ Разлога и при родното си село Бѣлица направи едно сражение, гдѣто съ една блѣскава атака разби турската орда и слѣдствие на силната студъ премина въ България на зимовище.

Тая година пакъ отъ срѣдата на зимата замина съ чета на нови подвиги.

На 24 февруарий се стражава въ планината: „Голакъ надъ с. Цапарево въ мѣтността: „Чафкитѣ“, въ което сражение слѣдъ като повалиха стотини турци убити и ранени биде раненъ леко въ главата и самия Саевъ. А убити паднаха: Спиро Нидѣлковъ отъ Тетово, Агали Ивановъ, Велко Ивановъ отъ с. Русиново (Малешевско) и Витанъ Тодоровъ отъ село Тръбичъ (Софийско).

На 27 мартъ престигна къмъ с. Цапарево (Петърчко). Веднага слѣдъ това единъ прѣдатель съобщилъ на властта, за това отъ всичкитѣ села затичели силни потери аскеръ и башибозуци. Боя се почналъ отчаянъ между турци и вастанници.

Въ това сражение слѣдъ като паднаха около 150 турски лешове чува се единъ гласъ: „я го Саевъ“. Свъртява се око-

ло него градушка отъ турски куршуми, отъ които два се забили въ гърбътъ на Саева. Слѣдствие на това залюлелъ се и падналъ съ викъ :

„Напрѣдъ брата не бойте се,
Напрѣдъ въвъ борбата.
Слѣдъ многото жертви иде,
Сама свободата“.

При него сж паднали убити и вастанниците: Коста Христовъ отъ с. Конѣ (Радовишко), Стойо Бакалеки отъ с. Агуменецъ (Петърчко), и Божилъ отъ с. Цанарево (Петърчко).

Въстанниците турили Саева на три пушки и шестина го носили, а другитѣ отблѣсвали турскитѣ напори и го отдалечили отъ поле-сражението на скрито мѣсто гдѣто слѣдъ 28 часа издѣхна мъченически.

Вѣчна му память!

П. Стойковъ.

Клането въ с. Баница.

Жителитѣ на с. Баница (Сърско) биле свършено исклани. Въ клането земалъ живо участие и българския въстанникъ въ Военното на Н. Ц. В. училище, поручикъ Тефиковъ, който като офицетъ бѣ отнелъ дѣвството на една дѣвица въ Пловдив и избѣга въ Турция, защото подлежеше на наказание, гдѣто намѣри добро приемство и назначенъ бинбашия на джандармерията. Въ това сражение пиднаха убити и незаемитѣ апостоли: Г. Дълчевъ отъ Кукушъ и Д. Гущановъ отъ с. Крушово (Димир-хисърско). Вѣчна имъ память!

На оржие.

Доста ходи сине
 По хората селски,
 Доста губи време
 Въвъ дѣла глупешки
     Вижъ пролѣтѣта пукна
     Възъ кипя земята
     Цѣвнѣаха цвѣтѣта
     Въ Пиринъ по гората.
 Ставай вече синко,
 Та пушката грабни,
 Че тя е богатство
 Пъкъ хората махни.
     Мини къмъ Пириня
     Горе къмъ гората
     Ядѣтъ да ти мине

Искай свободата
 Отъ дивие султанъ
 Злодѣй и убиецъ
 Отъ Йлдъзкий тиранъ
 И зълъ якубинецъ
     Тя е най-милото
     Тука на земята
     Нека я спечѣлимъ
     Ние свободата.
 Нека се изпълни
 Нашата надѣжда
 Пъкъ ела да търсимъ
 Мома черно-вежда.

Кюстендилъ   П. Стойковъ

Бунтовникъ.

Македонски робе,
 Още ли ще спишъ?
 Вижъ времето дойде,
 Да се събудишъ
     Какъ намирашъ сили
     Злото да търпишъ
     Прѣдъ тирана мръсни
     Йощъ ли ще пълзишъ?!
 Не дотегна ли ти
 Тозъ животъ проклетъ
 Вѣчно ли ще бждешъ

Робъ на тоя свѣтъ?!
     Събуди се вече
     Заведи борба;
     Знай, че самъ ще рѣшишъ
     Своята сждба!
 Македонски робе,
 Още ли ще спишъ?
 Вижъ време е вече
 Да се събудишъ.

София   П. Стойковъ.